

OSVIETENSTVO AKO SPÔSOB MYSLENIA

Dňa 10. februára 2010 zorganizovala Katedra filozofie a dejín filozofie Filozofickej fakulty UK v Bratislave interné pracovné sympóziu s rovnomenným názvom za účasti niektorých pozvaných hostí. Cieľom sympózia bol pokus o analýzu myšlienkového dedičstva európskeho osvietenstva a snaha objaviť podnetné inšpirácie pre riešenie aktuálnych problémov filozofie. Prezentujúci sa sústredili na „osvietenstvo“ ako spôsob myslenia, ktorý neprislúcha len Francúzsku 18. storočia, ale ktorého stopy nachádzame v rôznom historickom čase v rôznych krajinách.

Sympóziu otvoril **Emil Višňovský**, ktorý poukázal na aktuálnosť a relevantnosť témy sympózia. S úvodným príhovorom vystúpil **Anton Eliáš**, dekan Filozofickej fakulty UK. Vo svojom vystúpení vyzdvihol originálny prínos európskeho myslenia do svetového kultúrneho dedičstva, ktoré má vlastnosť vývoja, obrody, renesancie a je schopné neustále prekonávať samo seba, pričom práve obdobie historického osvietenstva bolo jedným z jeho najradikálnejších prerodov.

Program sympózia bol rozdelený do štyroch tematických blokov. Na úvod prvého bloku, ktorý niesol názov *Čo je osvietenstvo*, vystúpil **Miroslav Marcelli** s príspevkom *Osvietenstvo v pohybe*. Poukázal na jednu zo základných vlastností osvietenstva – schopnosť prelievať sa z krajiny do krajiny, z jedného obdobia do druhého, pričom sa zamerával najmä na prechod myšlienok z Anglicka do Francúzska v 18. storočí. Ďalší z analyzovaných pohybov sa opieral o tézu Adorna a Horkheimera z diela *Dialektika osvietenstva*, podľa ktorej abstrakcia osvietenstva zrodila dav a ten istý pohyb, ktorý utvára dav, je zároveň aj pohybom individualizácie. V príspevku s názvom *O neodbytnosti osvietenstva* sa **František Novosád** zamerával na analýzu osvietenstva ako fixnej idey západného myslenia, pričom rozumnosť je chápaná ako základná miera legitimity ľudských výtvorov, a taktiež, že človek je schopný zdokonaľovať sa a uvedomovať si pokrok. S posledným príspevkom v tejto sekcii vystúpil **Milan Zigo**, ktorý hovoril na tému *Osvietenstvo na Diderotov spôsob*. Osvietenstvo predložil ako úžasné východisko európskeho myslenia na ceste k humanite.

Druhý tematický blok sa zamerával na analýzu myšlienkového dedičstva prezentovaného tvorbou F.-M. A. Voltaira a J.-J. Rousseaua. **I. Holzbachová** v príspevku *Voltaireovo chápanie dejín* vyzdvihla záujem Voltaira o mimoeurópske civilizácie, najmä o Čínu, a snahu sekularizovať dejiny v tom zmysle, že nemajú žiadny cieľ a ľudia sú si za ne zodpovední sami. **I. Buraj** vo vystúpení s názvom *Bol Rousseau osvietenuský mysliteľ?* analyzoval nejednoznačnosť Rousseauovho myšlienkového dedičstva, pričom však poukázal na miesta, v ktorých nám môže byť inšpiráciou aj pre súčasnosť. **M. Szapuová** v príspevku *O prirodzenosti človeka/ženy: Rousseau verzus Wollstonecraft* hovorila o kontroverznom pohľade Rousseaua na ženy a o kritike Rousseauových myšlienok u Mary Wollstonecraft. **K. Poláková** sa v príspevku *Rousseauova verzia demokracie* usilovala analyzovať Rousseauovo vnímanie rozdielu medzi súkromnou a verejnou správou.

Tretí tematický blok niesol názov *Nemecká filozofia a osvietenstvo*. Túto časť sym-

pózia otvoril **L. Belás** úvahou s názvom *Kantove úvahy o osvietenstve v kontexte súčasnosti*, poukazujúc na stálu podnetnosť Kantovho myslenia a na naliehavosť súčasnej reflexie. **R. Maco** analyzoval *Kantov osvietenský pohľad na náboženstvo*, pričom zaujímavá bola historická analýza Kantovho konfliktu s mocou, vyvolaného jeho nedogmatickým náboženským postojom. **V. Leško** sa v príspevku *Dialektika osvietenstva a Hegel* zameril na pojem „dialektika“, ktorý sa podľa mienky V. Leška po roku 1989 akoby vytratil zo slovenských filozofických diskusií. Prezentoval tézu o potrebe opätovnej práce s pojmom dialektika, aby sme boli schopní porozumieť filozofii dejín, a taktiež vyjadril svoj nesúhlas s Adornovým vymedzením osvietenstva ako totalitného. Vystúpenie **L. Hohoša** *Marx ako radikálny osvietenec* bolo zamerané na teoretický prínos Karla Marxa. Zaujímavo explikoval jednu líniu osvietenského myslenia, prezentovanú Marxom, Adornom a Horkheimerom, ktorí sa rôznym spôsobom zamýšľali nad kolapsom buržoáznej spoločnosti. Príčiny dnešnej krízy vidí L. Hohoš v zlyhaní neoliberalizmu, a nadväzuje na Marxovu tézu, že kapitalizmus má v sebe zahrnuté sebadeštrukčné mechanizmy. Tento tematický blok uzavrel **J. Halás** s príspevkom *Marxova kritika politickej ekonómie: pokračovanie kantovskej kritiky inými prostriedkami*. Poukázal na prítomnosť styčných bodov vo filozofických koncepciách Kanta a Marxa.

Štvrtý tematický blok niesol názov *Reflexie a dôsledky osvietenstva*. **J. Zouhar** vo vystúpení s názvom *České osvietenstvo* analyzoval, ako sa osvietenská myšlienka v neobmedzený pokrok prejavila v českom myslení, a takisto sa zamýšľal nad chápaním štátu v českom osvietenstve ako jazykovo vymedzenom národnom spoločenstve. **K. Korená** v príspevku *Problém tolerancie v osvietenstve a dnes* poukázala na to, ako osvietenstvo výraznou mierou prispelo k uplatneniu princípu tolerancie najmä v náboženskej oblasti, z čoho vyplýva snaha budovať laický štát. **L. Dunaj** sa vo vystúpení *Osvietenstvo ako schopnosť vnímať iné (svety)* usiloval poukázať na schopnosť „osvietenského myslenia“ vnímať iné výklady sveta, konkrétne v ekonomickej a náboženskej oblasti. S príspevkom *Politická súdnosť medzi Kantom, H. Arendt a L. Zerilli* vystúpila **L. Kobová**, ktorá analyzovala politickú súdnosť a spôsob, akým na naše „súdy“ vplýva verejný priestor ako rámec, v ktorom ich utvárame.

Možno konštatovať, že sympóziu splnilo svoj plánovaný cieľ: reflektovať osvietenstvo ako spôsob myslenia. V príjemnej pracovnej atmosfére „intelektuálnej hostiny“ prebiehala diskusia o mnohých problémoch a o hľadaní ich riešení. Príspevky z konferencie budú publikované v zborníku.

Lubomír Dunaj